

ker, Hovedbeklædning, Sko og hvad der ellers hører til Klæde-
dragten.

I det sidste Kapitel fremsætter Dr. Svensson overordentlig inter-
essante Betragtninger over de forskellige Livsvilkaars Indfly-
delse paa Folkedragternes Opstaaen og Forsvinden. I et agerdyr-
kende Land som Skaane vil Priserne paa Landbrugsprodukterne
altid faa en afgørende Indflydelse paa hele Levesættet. Høje Pri-
ser bringer Luxus og Fornøelse i Dragtmoden, efterfølgende lave
Priser virker hæmmende og derigennem konserverende paa Mo-
den. En anden Ting, der for Skaanes Vedkommende har indvir-
ket stærkt paa Dragtskikken, er Sveriges Erobring af Landet. Fra
at være en af Hovedlandsdelene i Danmark, blev det i Sverige
til en afsidesliggende Provins. Dette forklarer Renaissancemodens
store Indflydelse paa de skaanske Folkedragter og de mange Lev-
ninger af denne Mode, der har holdt sig langt op i Tiden.

Forfatteren omtaler ogsaa Militæruniformernes, Haandværker-
nes og Landsbyskrædernes Indflydelse paa Dragtskikken, — lige-
som han paaviser Handelsforbindelsernes Betydning.

En vigtig Del af Bogen udgør Udbredningskortene, der for
største Delen er udarbejdede paa Grundlag af Skiftefortegnelser.
Dr. Svensson har undersøgt over 900 Skifter i Tidsrummet ca.
1700—1825, et Arbejde, der beviser, hvor vigtigt et Led af Folke-
dragtundersøgelserne de arkivalske Studier er. Hele Grupper af
Klædningsstykker er nemlig totalt forsvundne og kendes kun fra
skriftlige Kilder. En Undersøgelse, der kun byggede paa de be-
varede Dragtdele, vilde altsaa give et meget ufuldkomment Bil-
lede af Dragtskikken.

Bogens Billedmateriale er fortrinligt og viser Snitmønstre, Foto-
grafier af enkelte Dragtdele samt hele Dragter efter samtidige
Afbildninger.

Enhver der interesserer sig for Studiet af Folkedragter vil i
Dr. Svenssons Værk finde en uvurderlig Hjælp. Bogens hele An-
læg gør den ikke alene egnet til Haandbog, den giver ogsaa de
friske Impulser som Folkedragtundersøgelserne trænger til.

Ellen Andersen.

Danmark-Norge i det 18 Aarhundrede.

Albert Olsen: Danmark-Norge i det 18. Aarhundrede.
(Gyldendal 1936).

Hans Jensen: Dansk-norsk Vekselvirkning i det 18.
Aarhundrede. (Jespersen og Pio 1936).

Forholdet mellem Danmark og Norge i det 18. Aarh. har siden
1814 i højere Grad været Genstand for norske end for danske

Undersøgelser. Det centrale Spørgsmaal er, om Norge i væsentlige Henseender blev behandlet som en Provins, skønt det statsretsligt var et selvstændigt Rige. Siden Nicolai Wergelands bidske Fremstilling af »Danmarks politiske Forbrydelse imod Kongeriget Norge« har norske Historikere som Keyser, Aschehoug og fremfor alle Sars skildret Norges Fornedrelse og Forurettelse i Fællesskabstiden, mens navnlig Yngvar Nielsen og Ludv. Daa har imødegaaet dem. Yngre Historikere som Worm-Müller og Koht ser i Forbindelsen med Danmark især en Hindring for Norges nationale Fremgang, men Koht har tillige fremhævet de indre Klasseudsættningers Betydning; den norske Bondestand rejste sig ikke blot mod Enevældens Embedsstand, men ogsaa mod Borgerskabet. Fra dansk Side er den mest indgaaende Vurdering af Problemet Danmark-Norge givet i Edv. Holms store Fremstilling af Dobbeltmonarkiets Historie i Perioden 1660—1814. Holm har i flere Henseender med Held underbygget den Opfattelse, at Enevældestaten bestræbte sig for at handle retfærdigt, ligesom han udførligt har paavist Fælleskulturens Betydning. Naar Holm ofte stod ret svagt og indrømmende overfor de behændigere norske Nationalister, skyldtes det, som Albert Olsen fremhæver, især at han vel erkendte de økonomiske Spørgsmaals Betydning, men ikke kunde trænge til Bunds i dem.

Netop paa dette Punkt yder Alb. Olsen et vægtigt Bidrag til Belysning af Unionens sidste Aarhundrede. Hovedafsnittet »Befolkningsforhold og Økonomi« er ikke mindst i Kraft af det betydelige og for en stor Del nye statistiske Materiale et dygtigt Indlæg i den hundredeaarige Strid om, hvorvidt Norge blev forfordelt ved Regeringens Monopol- og Toldpolitik. Det er tillige en social Undersøgelse, idet Forf. f. Eks. gør Rede for, hvorledes det danske Kornmonopol og det norske Jernmonopol havde ulige Virkninger indenfor de forskellige Befolkningsklasser. Københavns Handel og Industri blev begunstiget ikke blot paa Norges, men ogsaa paa de danske Provinsers Bekostning; de norske Stiftsbyer nød Fordele, som danske Provinsbyer ikke havde. Det merkantilistiske Produktionssystem blev i det hele mere hemmende for dansk end for norsk Handel; det var ikke Hensynsfuldhed mod Norge, man evnede blot ikke fra dansk Side at udnytte Norge som Industrimarked. Noget lignende gjaldt m. H. t. Bankpolitikken, hvor Norge blev forsømt og derved utvivlsomt forskaanet for det Krak, der under Napoleonskrigene ramte Danmark. Hvad de administrative Forhold angik, maatte Almuen døje mange Misbrug, fordi man savnede en norsk Centralstyrelse med virkelig Myndighed overfor den lokale Embedsstand; denne blev dog

i Aarhundredets Løb kvalitativt bedre. I Afsnittet »Social Struktur« advarer Forf. mod det gængse, noget skæve Billede af den frie norske Bonde og den trælbundne danske; der var baade velstillede og fattige Bønder i Danmark som i Norge, og der fremdrages Eksempler paa, at det ikke stod helt ringe til med Bondens Kundskaber. Rigtigt er det Synspunkt, at adskillige danske Godsejere ved at betrygge Gaardbrugerne mod »de udsugende Husmænd og Tjenestefolk« vilde sikre sig mere hoveridytige Bønder. Bemærkningen om, at Husmændene ikke blev taget i Betragtning ved Landboreformerne, gælder ikke; det blev de — men Resultaterne kan diskuteres.

Af stor Interesse er det Afsnit, der belyser den norske Nationalismes Vækst, som den *økonomisk* finder Udtryk i Kritik af Administration og Lovgivning samt i Kravet om Institutioner til Udnyttelse af Rigets Erhvervs muligheder, *kulturelt* navnlig i Samlingen om den norske Universitetssag. Forf. paaviser, at den økonomiske Særpatriotisme gaar tilbage til 1722; midt i Aarhundredet fremkommer Forslag om en norsk Bank og et norsk Landøkonomi- og Handelskollegium. Fra 1770'erne bliver den nationale Utilfredshed mærkbar, og med Dyrtiden følger ikke ringe social Uro. Der blev gjort den norske Patriotisme flere økonomiske Indrømmelser, men det standsede ikke dens Vækst. Som det norske Samfunds sociale og økonomiske Struktur var, maatte en Frigørelse være kommet, uanset 1814. For generaliserende synes det dog, naar Forf. anfører, at »det danske Folk saa med Sympati paa den norske Bevægelse« i Modsætning til det danske Embeds aristokrati, der holdt igen længst muligt.

Dr. Hans Jensens Fremstilling er for de fleste Afsnits Vedkommende langt mindre indgaaende, men noget mere overskuelig. Hans Vurdering af, hvad Statsforbindelsen betød for begge Lande, bygger overvejende paa ældre Forskningsresultater. Dette gælder ogsaa Skildringen af de sociale og økonomiske Forhold, mens Omtalen af den landboretlige Udvikling viser de Synspunkter. Forf. har fremført i »Dansk Jordpolitik« I. Mere traditionelt fremhæver han den ansporende Betydning, Opfattelsen af de friere norske Bønder fik for Bondefrigørelsesværket i Danmark, og dvæler ved den norskfødte Reformpolitiker Chr. Colbjørnsens Indsats. Man kunde have ventet, at denne i sit Hjemlands Bondeforhold havde set den straalende Top, hvorfra vi (i Danmark) var sunket, og hvortil vi atter skulde op. Men det sidste gælder ikke ganske. Med Rette gør Forf. opmærksom paa, at Colbjørnsen ikke tog norske Bestemmelser til Rettesnor for danske Reformere, og at

han kun i Danmark blev Socialpolitiker, mens han i Norge snarere virkede for økonomisk Liberalisme end for Bondebeskyttelse. Man kan tvistes om, hvorvidt Kernen i Colbjørnsens særprægede Personlighed er »ægte norsk Sindelag«. Men sikkert bør man se ham ved Holbergs Side som en norsk-dansk Kulturrepræsentant, der i sin Livsgerning gav Udtryk saavel for Unionens naturlige Mening som for den hjemlige Enevældes Samfundsideer og Oplysningstidens mere verdensborgerlige Aand. — Forf. tildeler utvivlsomt Enevældens dansk-norske Embedsstand en for betydningsfuld Rolle. Vel har han Ret i, at der ikke i Danmark som i Norge var Betingelser for et socialt Modsætningsforhold mellem Bønder og Embedsmænd, men naar han udtaler, at det 18. Aarhundredes Embedsvæsen for danske Bønder blev »den store frigørende Magt«, ser han Tingene fra oven. Set nede fra Bonde-samfundet maa reformvenlige Godsejere og Embedsmænd samt gode Landbrugskonjunkturer siges at dele Æren for Frigørelsen og Fremgangen. Var Godsejerstanden ikke i saa stor Udstrækning blevet vundet for Landboreformerne, ogsaa ved økonomiske Indrømmelser, turde det have været smaat bevendt med Embedsstandens »frigørende Magt«.

I Skildringen af den aandskulturelle Vekselvirkning hævder Hans Jensen, at det afgørende Modsætningsforhold var mellem et dansk-norsk nationalt Fællesskab paa den ene Side og Tysk-heden paa den anden. Den norske Nationalisme, hvis økonomiske Resultater bliver fremhævet af Alb. Olsen, tager sig beskeden ud i Hans Jensens Fremstilling. Han tiltræder Edv. Holms Opfattelse: at de norske Krav ved Aarhundredets Slutning blev gjort mindre aggressivt gældende, mens Alb. Olsen som nævnt paa-peger, at den norske Nationalisme tog adskillige Stik hjem og bevarede en usvækket Appetit. Hos den ene Historiker ser man da Billedet af et norsk Samfund, der langt ind i det 19. Aarhundrede levede videre paa den aandelige Arv fra Foreningstiden, hos den anden et Norge, som ved Aarhundredskiftet af nationale, sociale og økonomiske Aarsager gik i Skred bort fra Helstatsgrundlaget, hvad der i det lange Løb skulde føre til en lykkeligere Udvikling, med gensidig Respekt mellem de to Folk. — Naar Skilsmis-sen er kommet paa Afstand, vil nogle fortrinsvis mindes, at Ægteskabet dog i mange Maader *var* lykkeligt, mens andre hellere konstaterer, at Parterne *siden* kom til at se paa hinanden med Sympati og Forstaaelse!

F. Skrubbeltrang.